

Şeki’de geceledikten sonra Gökçay’a doğru yola çıktık. Yeşillikler arasından, dağlarla halay çeke çeke gitmeye başladık. Yol, yolcunun durağıydı. Bir an önce de varmalıydık Gökçay’a. Şoförümüz biraz hızlı gidince, yol da sıkıntılı olunca Hayal Rza şoförümüze şöyle dedi: “Gardaş, biraz yavaş gét de gonaklarımıza Azerbaycan’ın ne kadar büyük olduğunu gösterelim.” Ağaçların arasından giderken bir göl çıktı karşımıza. Gideceğimiz şehir Gökçay’dı, göl, yeşillikler arasında muhteşem görünüyordu. Ali Akbaş Ağabey’in o güzel Göygöl şiiri aklıma düştü, demiş ya Ali Ağabey:

*“Bir seher vaktinde vardım Göygöl’e
Burda kızlar gül takıyor kâküle
Alev alev bir gül attım su yandı
Sunam derin uykusundan uyandı
Yavaş yavaş araladı perdeyi
Gönlüm göle düşmüş yaban ördeği
Giyip kuşanmaya erinmiş Göygöl
İpekten tüllere bürünmüş Göygöl.*

...

...

*Bir şiir bıraktım sana hediye
Bu garip yolcuyu unutma diye
Şahidimiz olsun ulu çınarlar
Gün gelir okuyup bizi anarlar
Çınar fısıldaşır pınara söyler
Pınar da üstadım Anar’a söyler
Bu sayede elden ele duyulur
Bizim de adımız şair sayılır.”*

Gideceğimiz Gökçay, Resul Rza’nın şehriydi. Şiirde adı geçen meşhur yazar Anar [Rzayev], Azerbaycan Yazıcılar Birliği Başkanı idi ve Resul Rza’nın, Nigâr Raifbeyli’nin oğluydu. Gökçay’a girmeden epey önce bir polis arabası önümüze düştü. Yolda epey hızlı gitmiştik, içimden dedim ki “Adamı işte böyle hizaya getirirler, şimdi hız yap da geç bakalım kolaysa.” Meğer benim düşündüğüm gibi değilmiş. Biz geleceğiz diye önümüze düşüp şehre kadar refakat edeceklermiş. Karşılama merasiminin bir parçasıymış. Meydanda şehrin İl Başkanı ve diğer yetkililer, insanlar toplanmış bizi bekliyorlar. Çocukların ellerinde Türkiye, Azerbaycan bayrakları ve güller... Birden bir müzik başladı:

*Özbek Türkmen Uygur Tatar Azer bir boydur
Karakalpak Kırgız Kazak bunlar bir soydur*

Bir vatandan bir vatanda idik... Sonra şiirler okudu çocuklar, ellerindeki gülleri bize verdiler. Sonra o gülleri “ebedi yaşar edipler” diye yaptıkları yazarların, şairlerin heykellerinin bulunduğu mekâna bıraktık. Resul Rza’nın müze haline getirilmiş evinin bahçesindeydi toplantı. Yeşilliklerin içindeki bahçede hemen yanımda bir ceviz ağacı, önümde elma ağacı ve az ileride de bizim eşkara dut dediğimiz bir ağaç vardı. Yine çocuklar şiir okudu, şehrin ileri gelenleri “hoş gördük” dediler. Türk Dünyası, Turan, vatan dediler. Allah Türkiye’ye zeval vermesin dediler.

Şiir okuma sırası bana gelince şöyle söyledim:

“Benden önce şiir okuyan bir hanım arkadaşın şiirinde şöyle bir mısra geçiyordu:

‘Zeytinin tuzu gibi dudağımda kal biraz.’

Yaşım altmış bir oldu. Buraya gelmeden dört-beş ay önce de bir kalp ameliyatı geçirdim, o yüzden bana tuz yasak.”

Şaire hanım: “Ben o manada demedim.” dedi.”

Ben de o manada dememiştım zaten, güldüler.

“Ben burada yabancı bir yerde değilim. Sanki Eskişehir’deki evimden köyümüze gitmiş gibiyim. Şu ceviz ağacı bizim köyde de var. Hatta bir türkümüzde diyoruz ki: “Cevizin yaprağı dal arasında”.

Yine şu eşkara dut, siz ona şahdut diyorsunuz. Bu dut Yesevî ocağından. Yesevî’nin attığı çerağ. Yesevî dergâhlarında, Horasan erenlerinin kabirlerinde bu dut ağacından bulunur. Bu dutun bıraktığı lekeyi, yaprağını ezip sabun haline getirdiğinizde çıkarabilirsiniz. Bu da insan isterse kendi kendini temizler demek. Bu alma ağacı, bizim köydeki tarlanın mevkiinin adı da “Almabağı”. Hani bir bayatınızda diyorsunuz:

Alma yanı,
Al olur alma yanı,
Nasıl gabre goyarlar,
Muradın almayanı.

Bu alma ağacının kökü burada, dalı bizim tarlada. Kırgızistan’daki ceviz buradan dal vermiş. Kazakistan’daki dut ağacının kökleri Türkmenistan’da, Türkiye’de, Azerbaycan’da. Dallar da kökler de bizim. İnşallah daha iri, daha diri olacaklar ve her gün daha güzelleşecek meyveler verecekler.”

Sonra şu şiiri okudum;

Gönüle sevgi ekene,
Ark olmak güzel mesela.
Dert öğüten değirmene,
Çark olmak güzel mesela.

Yaşanırken günde sene,
Sevda işlenir desene,
Hoyratça rüzgâr esene,
Kürk olmak güzel mesela.

Doğru bürünürse sise,
Söz bitende kılıç kese,
Başındaki Kürşat ise,
Kırk olmak güzel mesela.

Bahar taşıyıp zamana,
Kanatlanmak asumana,
Ben ötesi ol ummana,
Gark olmak güzel mesela.

Ruha sindirsek edebi,
Görünür okyanus dibi,
Kum içinde inci gibi,
Fark olmak güzel mesela.

Şükür,bende ben Yaşatan,
Şükür,tende can yaşatan,
Şiir şiir, vatan vatan,
Türk olmak güzel mesela...

Resul Rza'nın aldığı ödüller, kitapları, eşi Nigâr Refibeyli'nin fotoğrafları, eşyaları yer almıştı müze evde. Bizim burada tanıdığım, evlerine gittiğim, bildiğim yazarlarımızın, şairlerimizin, âşıklarımızın evleri müze olur mu diye düşündüm. Önce yapacak zihniyet lazımdı, sonra da ev. Olmazdı. Ya yıkılmıştı, ya kat karşılığı verilmiş apartman olmuştu. Şerif Aydemir Ağabey'in ifadesiyle "Kime sorsam evinde bir oda eksikti" zaten. Nigar Hanım'ın ömrü hasretle geçmişti. Doğduğu şehir Gence'nin hasretini çekmişti yirmi iki yıl, hani;

Burdan uzak Gence'di,
Gülü pencepencedi,
Ölüm Allah emridi,
Ayrılık işkencedi
denen Gence'ye. Sonra eşi Resul Rıza'ya hasret çekmişti yıllar boyu. Resul Rza'nın bestelenmiş şiirleri vardı ya; *Kızıl Gül Olmayaydı, Sene de Galmaz, Yalgızam Yalgız* gibi. Nigar Refibeyli de eşinin hasretiyle bir şiir yazmıştı, "Alagöz"

*"Ala gözlüm, səndən ayrı gecələr,
Bir il kimi uzun olur neyləyim?
Bağçamızda qızıl güllər hər səhər
Tezdən açır, vaxtsız solur, neyləyim?"*

*Nərgizlərin gözü yaşla dolanda,
Bənövşələr baxıb qəmgin olanda,
Qərənfilin gözü yolda qalanda,
Yasəmənlər saçın yolur, neyləyim?"*

*"Əsən rüzgârın da yoxdur vəfası
Düşmüşdür başına özgə sevdası.
Lalənin cırılıb qəmdən yaxası
Saçları pərişan olur, neyləyim?"*

*Tez gələsən, bəlkə əlac verəsən,
Sünbüllərin saçın yığıb hörəsən-
Çiçəkləri gelib özün dərəsən,
Yolda qalır, baxışları neyləyim?"*

*Çiçəklərin çəkir gözü intizar,
Ayrılıqdan betər dünyada nə var?
Yaz axşamı səni bil ki bu Nigar
Həzin-həzin yâda salır neyləyim."*

Emin Sabitoğlu'da bestelemişti bu güzel şiiri. Dün bir ağabeyim aradı ağlayarak. "Müslüman Türk Milleti fetihle vazifeli kılınmış, fatih bir millettir, bir yere sıkıştırmayalım" dedi. Öyleydi. Vatan dua edilecek yer anlamına gelen Ötüken'di. Seyhun, Ceyhun idi, Tuna'ydı. Erzurumlu şair Sadi [Sadettin] Akatay'ın ifadesiyle

"Aman Aras, han Aras, Bingöl'den kalkan Aras,
Al başımdan sevdami, Hazar'da çalkan Aras"tı.

Mustafa Kemal Atatürk "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir" demişti. Ak, yön olarak batıydı bizde. Vatan Ege idi, Akdeniz'di, Kerkük'tü, Balkanlar'dı, Cezayir'di, Yemen'di. "Sazdı, kopuzdu, tardı,

Gün batmayan diyardı " vatan.

Dombırdı, dutardı tel tel bağrıma bastığımız. Bir kanunun telleriymiş dizlerimizde büyüttüğümüz...

Gün gelir zaman göverir,
Günü gelir demir erir,
Bey elçisi haber verir,
Tebriş tülünir içimde.

Ergenekon'du dağ dağ eriyen, çınar çınar büyüyen, Bey elçisi, Elçibey'di. Şeyh Edebalı'nın göğsünden çıkan çınardı dünyayı kaplayan. Çınar dallı, Süphan göğüslü yiğitler vatandı. Kızılma'ydı.

Turnalardı maviliklere kanat çırpın, gök aradığımızı tuğlardı. Dün Nigar Refibeyli Hanım'ın şiir kitabını sipariş ettim Ötüken Neşriyattan, Bahar Neğmesi, bugün gelir. Vakit buldukça da Azerbaycan şarkıları dinledim. Akşam Yavuz Bülent Bakiler Ağabey'in Azerbaycan Yüreğimde Bir Şahdamardır kitabını bir daha okumak istedim, TRT Müzik'te açık bu arada. Eda Karaytuğ konser veriyor televizyonda. Gözüm kitapta, kulağım Eda Hanım'da. Her söylediği şarkı Azerbaycan şarkısı gibi geliyor bana. Az sonra dedi ki "Benden Alagöz şarkısını beklediğinizi biliyorum." Ve Alagöz başladı. Yahya Kemal "vatan hatıralardır" diyor. "Gözler,

mavidir, yeşildi, eladır ama göz bebekleri daima siyahtır, siyah kalacaktır” demişti Arif Nihat Asya.

“Gözler güzeldi, gözler, ufuktu.

Gözler gördüğünden de büyüktü.”

Alagöz’ü Gökçay’da dinlemiştik. Alagöz Resul Rıza’nın evinden bizim eve geliyordu sevda sevda.

“Alagöz” vatandı...

Gökçay’dan Bakü’ye dönmemiz lazım, çünkü ertesi günü Türkiye’ye geleceğiz.

Yol epey uzun. Ganira Paşeyava Hanım bizi davet etmiş, akşam da orada olmamız gerekiyor. Ganira Hanım Azerbaycan Milletvekili. Tıp, hukuk eğitimi almış. Gazeteci. Yayınlanmış yirminin üzerinde kitabı var. Türkiye’de de epey kitabı yayımlandı. Aynı zamanda edebiyatla uğraşır. Şiirleri, hikâyeleri var. Bunları ve daha fazlalarını internet sitelerinden bulmak mümkün zaten... Bu yüzden ben gördüklerimi, bildiklerimi yazacağım. Biz misafir gelmesini pek istemeyiz. Şayet gelecekse de yasak savma kabilinden pastaneden bir şeyler alır misafirin önüne koyarız. Çay yaparız tabi. Bir de misafirin arzusuna uygun TV kanalını açtık mı iş tamam. Ganira Hanım öyle yapmamış.

Tatlı, tuzlu ne ararsan var. Çayı reçelle içiyorlar ya, çeşit çeşit reçeller. Ayran, büyük bardaklarda çay, kuru yemiş, meyve vs. aklınıza ne gelirse masanın üstünde. Hepsini hane halkı kendi elleriyle yapmış. Etrafında hizmet etmek için pervane oluyorlar üstelik. Ganira Hanım dünyaya yön veren kadınlarla ilgili bir kitap hazırlamış, basılma aşamasındaymış. Üç cilt olacakmış, yüz kadın yer alacakmış kitaplarda. Türkiye’de gitmediği iki il, konferans vermediği, konuşma yapmadığı da dört il kalmış. Bir arkadaşımız Hatay’dan bahsedince “yanlış hatırlamıyorsam Hatay’ın on iki ilçesi var, hepsine gittim” dedi. “Belen, Yayladağı” diye başladı. “Konya’ya Şeb-i Arus gecesinde gitmem, çok kalabalık oluyor. Daha önce gider bir gece kalırım” dedi. Sonra şiir okuduk, sohbet ettik. Ganira Hanım’ın ezberinde çok şiir var, onlardan okudu, bir tane de kendi şiirini. Çok samimi bir ortamdı, vakit gece yarısını buldu. Elimiz boş gitmiştik ama evden ayrılırken defterimiz, kalemimiz, çantamız ve Azerbaycan Bayrağı desenli bir giysimiz olmuştu.

Son gecemizdi Azerbaycan’da. Bir gencimiz telefonda benimle görüşmek, tanışmak istediğini söyledi. Otele gece yarısı gelebileceğimizi, mümkünse sabah görüşmemizin daha uygun olacağını ifade ettim. Sabah beşte hava alanında olması gerekiyor, bir toplantı için İstanbul’a gidecekmiş, “inşallah başka zaman” dedim. Otele gece on ikiye doğru geldik, baktım arkadaş kapıda bekliyor. Gece saat ikiye kadar sohbet ettik. Rica minnet evine gönder-

dim, yoksa otelden gidecekti hava alanına. İlk defa gördüğün bir kişiydi ama uzaktaki yakının, idi. soydaşındı, gönüldaşındı...

Sabah eşyalarımı topladım, bavulumu elime aldım, odanın kapısını örttüm. Karşı kapıda kat görevlisi bir hanım seslendi. “Gardaş Türkiye’ye selam götür bizden.” Zaten ağlamaya yer arıyorum.

Eskişehir’den giderken eşe dosta veririm diye bir kaç kutu “met helvası” almıştım evin yanından. Birini de “çocuklarına götürürsün” diye o hanıma verdim. Yaklaşık yirmi yıl önce Türkiye’de okuyan ama benim döneceğim gün yurt dışında olan bir gencimiz benimle ilgilenmesi ve hava alanına götürmesi için bir arkadaşını görevlendirmişti. Saat onda beni otelden aldı arkadaş, bir kaç saat daha vaktimiz vardı. Şehitler Hıyabanı’nı, Bakü Türk Şehitliği’ni, Devlet Mezarlığında Haydar Aliyev ve devlet erkânının mezarlarını ziyaret ettik. Sıra Elçibey’in mezarına gelmişti. Elçibey diyordu ki; “Bazen önünü bulutlar kapatsa da biz kutup yıldızının orada olduğunu biliriz.” Yine demişti;

“Hazar yükselince Türk’ün talihi de yükselecektir.” Bu sözü bir şiirimde kullanmıştım.

Rüzgârla işitem de bin yıl öteden azar,

Suyunu tüketse de Aral’lar azar azar,

Gün gelir Karadeniz, gün gelir Hazar azar.

Şehitler, Devlet Mezarlığı hepsi Hazar’ın kenarında idi ve hepsi Hazar’a bakıyordu. Yetmişli yıllar, esir Türkler, Doğu Türkistan, Kerkük, Estergon, Tuna... Elçibey’in kabri etrafında toplanmıştı. Karadeniz bayrak bayrak çırpınıyordu. Kırmızı, yeşil, mavi, beyaz renkler el ele halaya durmuş, yıldız yıldız ışıldıyordu. Dedem Korkut gülümsüyordu uzaktan. Dağ dağ Köroğlu, yayla yayla Karacaoğlan vardı türkü türkü. Sinan Kırım’dan gelmişti, Genç Osman Bağdat’tan. On beşliler Yemen Yemen oradaydı. Elçibey Yemen türküsü söylüyordu.

Kaşlar yaysa gözyaşı oktu artık. Onlarda Hazar’a gidiyordu. Denizlerin tuzlu olması bundandı belki.

Hayal Rıza şoföre “Biraz yavaş gidek de Azerbaycan’ın ne kadar büyük olduğunu gösterelim” demişti. Azerbaycan büyüktü. Türkiye büyüktü. Vatan büyüktü. Tuva Türkü bir şair hanıma çocukluğunda ninesi gökteki turnaları göstererek şunları söylemiş; “Bizim atalarımız da bu turnaların gittiği yere gittiler.” “Bizim eller ne güzel eller” idi. Ya da “Allı turnam bizim ele varırsan...”

Bir müddet sonra maviliklere havalandık.

Göklere tuğ lazımdı...